

STAJALIŠTE U SJENI O POLITICI EU SPRAM IZBJEGLIČKE KRIZE

Ovo *Stajalište u sjeni* pripremili su stručnjaci i stručnjakinje za politiku azila, ljudska prava i politiku izgradnje mira okupljeni u Inicijativu „Dobrodošli“ koju koordinira Centar za mirovne studije. **Od vlada država članica očekujemo da preuzmu političku inicijativu i založe se za iznalaženje održivih i primjerenijih rješenja izbjegličke krize, temeljenih na međunarodnom humanitarnom pravu, zaštiti ljudskih prava i solidarnosti.**

Na tisuće ljudi iz konfliktnih zona svakodnevno riskira svoje živote i živote svoje djece kako bi došli do Europske unije s nadom da će naći sigurno utočište. Građani Europske unije traže odgovor od Europske unije i od svojih država članica na humanitarnu krizu. Jedini trenutačni odgovor je pomoć izbjeglicama, na dostojanstven način.

Na posljednjem EU summitu fokus cijele rasprave bio je na iznalaženju najefikasnijeg modela za sprečavanje izbjeglica da dođu u Europu, umjesto da su se bavili rješavanjem uzroka dolaska velikog broja izbjeglica te osiguranjem kvalitetne zaštite izbjeglicama unutar EU u duljem vremenskom periodu i mehanizmima solidarne raspodjele svojih obveza.

Odgovor EU nije adekvatan i pravila Europske unije koja su u drugom kontekst imala neke pozitivne efekte sada predstavljaju problem u pružanju utočišta ljudima koji su u nevolji. Mehanizmi i instituti predviđeni za prihvat izbjeglica se urušavaju ili ne aktiviraju na adekvatan način i pokazuje se da nisu dostatni ispuniti svoje pravne i moralne dužnosti koje proizlaze iz međunarodnog humanitarnog prava. Svakim danom sve je očitije da Europska unija ne pruža odgovor na pitanja koja joj se nameću, a sigurnost utočišta sve je neizvjesnija.

Odluke donesene na posljednjem EU summitu upućuju na to da Turska treba postati novi *hot spot* za izbjeglički val te da ovakva politika može voditi političkoj destabilizaciji Turske, a smještanje milijuna izbjeglica u izbjegličke kampove u srednjem roku može uzrokovati upravo ono protiv čega se EU bori, a to je radikalizam koji proizlazi iz očaja, bezizlaznosti i siromaštva.

Nužan je radikalna zaokret u suočavanju EU s izbjegličkom krizom. Upravljanje migracijskim tokovima, na način da se obećavaju premještanja i preseljenja te da se migracijski putevi i granice otvaraju pa zatvaraju jedna po jedna u nadi da će izbjeglice prestati dolaziti kada put postane previše opasan i neizvjestan, nije odgovor. Nema dvojbe da je nastupila međunarodna humanitarna kriza s kojom se Europska unija ne zna i ne može sama nositi. Činjenica međunarodne humanitarne krize zahtjeva i adekvatne međunarodne pravne odgovore i proaktivnu političku akciju.

Pred Europskom unijom je sada zadaća dizajniranja sustava koji omogućava pojedinim državama članicama da ispune svoje obaveze iz međunarodnog izbjegličkog prava te iznad svega omogućava

svakom pojedinom izbjeglici prihvat u državi članici EU s kojom postoji obiteljska te koliko je moguće i socijalna i kulturna veza uz puno poštivanje njihova dostojanstva i svih drugih međunarodno i regionalno zajamčenih ljudskih prava.

U državama članicama najizloženijima masovnim ulascima na teritorij EU, prima facie izbjeglice odbijaju zatražiti zaštitu u želji nastavka svog puta prema razvijenijim zemljama zapadne i sjeverne Europe, što ranjive osobe čini još ranjivijima. Kao što nije prihvatljiv povratak osoba koje nisu zatražile azil u njihove države podrijetla temeljem načela *non refoulement*, isto tako nije prihvatljivo prisilno udaljenje tih osoba u treće države ili u države članice Europske unije gdje im se ne može pružiti adekvatna zaštita. Problem država članica koje mogu pružiti zaštitu, ali izbjeglice tu zaštitu odbijaju, je posljedica takvih politika.

Pozivamo sve ravnopravne članice EU da **preuzmu odgovornost i podrže inicijativu za aktiviranje djelotvornijih i humanijih mehanizama za upravljanje izbjegličkom krizom na razini EU**, putem mehanizama koji su dostupni u okviru sustava EU prava te vođeni načelima međunarodnog humanitarnog prava i zaštite ljudskih prava. EU mora pristupiti rješavanju ovih pitanja na način da donese niz mjera koje kao cijelina trebaju odgovoriti na kratkoročne i dugoročne izazove pred kojim se nalaze EU i države članice. Zahtijevamo od EU koja je i preuzela odgovornost intervencije u područje slobode, sigurnosti i pravde da ukoliko države članice same ne mogu efikasno djelovati da odgovori na te izazove na način da se poštuju načela EU, a ne da odgađa rješenje i time stvaraju nove krize koje produbljuju ljudsku patnju. U tom smislu EU mora osigurati provođenje sljedećih mehanizama:

Hitne mjere:

- EU mora osigurati **sigurne i zaštićene zračne, kopnene i morske koridore** izbjeglicama do destinacije kojoj teže kako bi se smanjila kršenja prava izbjeglih osoba i broj smrtnih slučajeva koji se tijekom izbjeglištva svakodnevno događaju prilikom prolaza kopnom, a posebno morskim putevima. Sigurni koridori trebaju biti postavljeni kako na putu do EU, tako i unutar EU kako bi se minimizirao broj lokalnih humanitarnih kriza.
- EU mora **inicirati pregovore s međunarodnim subjektima** radi uspostavljanja sigurnih koridora do svojih granica. EU također mora upozoriti UN i Vijeće sigurnosti na njihovu osnovnu zadaću održavanja mira te zahtijevati aktiviranje svih raspoloživih mehanizama za **proglašenje međunarodne humanitarne krize**. Koordinirano djelovanje jedini je sustavni odgovor na masovne izbjegličke tokove kojima se, zbog neriješenih i kompleksnih uzroka izbjegličke krize, ne nazire kraj.
- EU mora pokrenuti i usustaviti i druge mehanizme čija je svrha siguran prolaz do EU. Napuštanje, ili barem **suspenzija viznih režima** kroz određeno vrijeme i u odnosu na pojedine države iz kojih dolazi veliki broj izbjeglica, smanjio bi potrebu tih ljudi da kreću u pogibeljna putovanja ka sigurnim destinacijama. Velika brana sigurnom dolasku je i **prijetnja**

sankcijama prijevoznicima, koju treba ukinuti. Naime, privatni prijevoznici mogu biti kažnjeni ukoliko prevezu osobu koja nema putnu ispravu, a prema potrebi i vizu, osim ako se naknadno ne ispostavi da osoba treba međunarodnu zaštitu. S obzirom da prijevoznici ne mogu, niti bi to bilo oportuno, vršiti procjene potrebe međunarodne zaštite, pod prijetnjom sankcija često odbijaju prevesti izbjeglicu. Konačno, EU mora **uspostaviti mehanizam kojim bi se koordinirala humanitarna evakuacija**. Treba imati na umu da se humanitarne evakuacije mehanizam koji je EU više puta koristila kako bi spasila svoje građane te državljane trećih zemalja iz konfliktnih zona.

- **Države članice moraju odustati od partikularnih i jednostranih politika zatvaranja granica** koja rezultira humanitarnom katastrofom u zemljama na periferiji EU i zemljama koje graniče s EU, te kontinuiranim kršenjem načela *non refoulement* i načela jedinstva obitelji,
- Države članice trebaju suspendirati primjenu Dublinske regulative koja **nije primjenjiva na velike izbjegličke krize** te izravno primjenjivati međunarodno humanitarno pravo, UN-ove konvencije za zaštitu ljudskih prava, te Europsku Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Dublinska regulativa koja izvorno zamišljena samo kao stanica na putu prema uniformnom sustavu azila sada prerasta u ključnu prepreku pružanju efektivne zaštite. EU treba preuzeti odgovornost pružanja efikasne zaštite na cijelom svojem teritoriju te ukoliko Dublinska regulative to onemogućuje, preuzeti mjere za njenu suspenziju.
- Očito je da pojedine države članice nemaju kapaciteta pružiti adekvatan prihvata izbjeglica niti je pravedno i održivo obveze prebaciti na samo nekolicinu država EU. **Predložene mjere relokacije kao i broj izbjeglica na koji se primjenjuju trebaju postati obvezujuće za sve države članice i sastavni dio politike sigurnog prolaza. Pritom ih treba znatno povećati i početi izražavati u udjelima, a ne u apsolutnim brojevima budući da će se izbjeglički val nastaviti sve do prestanka ratova koji ga pokreću.**
- U primjeni mjera relokacije **nužno je uzeti u obzir, u najvećoj mogućoj mjeri, obiteljske i društvene veze pojedinih izbjeglica sa željenom destinacijom**, poznavanje jezika i kulture te druge važne čimbenike za uspješnu društvenu prilagodbu tijekom izbjeglištva i integraciju u novoj sredini.
- U slučaju nepostizanja rješenja koje bi uključivali pravedniju relokaciju i sigurne puteve za izbjeglice **države članice trebaju predložiti Europskoj komisiji aktivaciju mehanizma privremene zaštite** tako da sve osobe koje dolaze iz konfliktom zahvaćenih područja automatski dobiju zaštitu kako bi ih se zaštitilo od nasilja, trgovine ljudima i egzistencijalne ugroze. Europska unija, odnosno njene članice snose odgovornost za to što ranije nisu pokrenule taj mehanizam čija uloga je reguliranje ovakvih situacija masovnog priljeva

izbjeglica, s ciljem omogućavanja zaštite i dostojanstva izbjeglica te realiziranja načela solidarnosti.

Dugoročne mjere:

- Jednako tako, Europska unija mora već sada **uložiti znatne napore u razvitak azilnih proceduralnih i integracijskih sustava država članica** koje imaju poteškoće oko prihvata izbjeglica kako bi smanjila pritisak na te države članice te omogućila dostojanstven i primjeren prihvata za svakog pojedinog izbjeglicu.
- Prava harmonizacija Zajedničkog europskog sustava azila i primjena uniformiranog statusa azila diljem EU nalaže formalno reguliranje načela uzajamnog priznanja u okviru EU prava. Iako međunarodno pravo već prepoznaje uzajamno priznanje statusa azila, potrebno je ovu materiju jasno propisati EU pravom. Također je potrebno regulirati EU pravom uzajamno priznavanje statusa azila u drugim državama članicama nakon proteka određenog vremena u slučaju preseljenja i nastanjenja izbjeglice u drugu državu članicu.
- EU mora **povećati fondove za „save and rescue“ operacije** u kojem su obavezne sudjelovati sve države članice, posebice ako odluči provoditi politiku zatvaranja granice EU i uspostave hot spot- a u Turskoj, a što će neminovno dovesti do sve učestalijeg korištenja morskih ruta.

Konačno, sjetimo se što je poručio jedan sirijski dječak u izbjeglištvu, „Zaustavite rat i mi ćemo se vratiti kući!“. Problem rata u Siriji i dugoročne asimetrije u socio-ekonomskom i političkom razvitku cjelokupnog prostora Sjeverne Afrike i Bliskog istoka - gdje se prelama mnoštvo interesa velikih sila, uključujući i pojedinih članica EU - zahtjeva odgovorno, usklađeno i dugoročno političko i razvojno djelovanje i na razini EU ali i Vijeća sigurnosti, s prestankom taktiziranja pojedinih država, posebice onih s najviše moći. Taktiziranje i ne donošenje efikasnih odluka su dovele do ovakvog stanja. Jedan od pozitivnih ishoda summita šefova država je po prvi puta istaknuta važnost suradnje s UN-om oko zaustavljanja rata u Siriji. Države članice **se trebaju snažno založiti za hitno usuglašavanje pozicija na razini EU te hitni politički dogovor unutar UN-a oko zajedničkog pristupa zaustavljanja rata u Siriji**. S obzirom da se vojna intervencija u Siriji već događa, EU treba imati aktivnu i konstruktivnu ulogu donošenju zajedničkog dogovora na razini Vijeća sigurnosti jer bez dogovora svih velesila mir neće biti moguć. U protivnom, deseci milijuna više nikada neće imati domovinu u koju se mogu vratiti.